

Vilhelm Šmid

SREĆA

Preveo s nemačkog
Nebojša Barać

 Laguna

Naslov originala

Wilhelm Schmid

GLÜCK – ALLES WAS SIE DARÜBER WISSEN
MÜSSEN UND WARUM ES NICHT DAS
WICHTIGSTE IM LEBEN IST

Copyright © Insel Verlag Frankfurt am
Main und Leipzig 2007
Translation copyright © za srpsko izdanje
2016, LAGUNA

Sadržaj

1. Slučajna sreća 11
2. Sreća prijatnosti 19
3. Sreća punine 35
4. Sreća u nesrećnim vremenima 47
5. Zašto sreća nije najvažnija u životu:
pitanje smisla i nekoliko mogućih
odgovora. 55
6. Smisao do koga dolazimo
posredstvom telesnih iskustava . . . 59
7. Smisao koji možemo da osetimo
u najdubljoj nutrini duše. 65

8. Smisao koji kao proizvod mišljenja nastaje u umu	73
9. Smisao koji nas nadilazi, a možemo da ga iskusimo mislima i osećanjima	83
10. Savremeno pitanje smisla, drugačiji savremeni pristupi u potrazi za smislom	89
O autoru.	101

Predgovor

Kako ova knjiga može da vam pomogne i doprinese u pronalaženju vaše sreće? Navešće vas da razmislite na tren, ne više od toga. Biće to mali predah usred mahnite potrage za srećom koja je obuzela sve. Neverovatno mnogo ljudi najednom se tako zaludelo idejom sreće kao životne nužnosti da bi se čak moglo pomisliti da ih strah da neće uspeti da je dosegnu unapred osuđuje na nesrećnost. Najrazličitiji diskursi u vezi sa tom temom preplavili su sve oblasti ljudskog življenja ne bi li ljude uputili u to šta

je sreća i kako najbolje da dođu do nje. Pri-
tom je pre svega jasno jedno: sreću nije lako
pronaći. Mnoštvo razgovora koje sam vodio
dok sam u jednoj bolnici radio kao „filozof-
ski savetnik za duhovna pitanja“, pokazali su
mi koliko ljude može da uznemiri potraga
za srećom. Prema tom iskustvu i toj potre-
bi nikako nisam mogao da ostanem ravno-
dušan, već sam iznova i iznova promišljao i
pokušavao da pronađem odgovor na pitanje:

Šta je sreća?

U prvi mah može nam se učiniti da je
odgovor jednostavan: jer sreća nije ništa doli
reč. Dakle, dim i magla. Međutim, presudno
je ono što ta reč označava, koje *značenje* joj
pripisujemo. A to značenje, čini se, menja se s
vremenom i drugačije je u svakoj kulturi. Pri-
kupljanje i beleženje tih različitih značenja i
njihovih promena u vremenu mogli bi čak da
predstavljaju svojevrsnu *Istoriju sreće* koja bi
bila mnogo šira od puke istorije samog pojma.

Takav zbornik mogao bi da nam pokaže da
potreba za srećom iz naizgled nedokuči-
vih razloga iskršava s vremena na vreme
u raznim istorijskim trenucima, i da onda
preko najrazličitijih diskursa svi kao obuzeti
pokušavaju da dođu do tajne njenog zadovo-
ljenja. „Svi žele da žive srećno.“ Ovu tvrdnju
iznela je još pre mnogo godina jedna knjiga
o srećnom životu, Senekina *De vita beata*,
napisana u prvom veku nove ere. Međutim,
ne pitaju se uopšte u svim vremenima ljudi
šta je sreća. Pomenuta istorija mogla bi da
nam pokaže i da pitanje sreće tokom dugih
epoha nije igralo značajnu ulogu, pošto je
važnije od svega bilo preživljavanje. Kao i da
dugo vremena nije bilo povezivano sa živo-
tom pre smrti, budući da se verovalo da se
sreća može pronaći isključivo u onostranom.
A kada je reč o ovostranoj sreći, ne žele svi
da budu srećni na isti način. Sagledavanje isto-
rijskog stanovišta moglo bi da nam pomogne

da steknemo utisak i o tome kakve sve različite predstave o sreći postoje u raznim kulturama, na osnovu čega će nam postati jasno i da širom sveta sprovedene ankete na kojima se zasnivaju top-liste najsrećnijih zemalja na planeti, u tom pogledu i nisu baš najpreciznije. Istina je sledeće: ne postoji zvanična, jedinstvena definicija sreće. Naposletku, samo od nas zavisi kako ćemo razumeti taj pojam. Filozofija može samo da nam malo pripomogne da sebi razjasnimo pitanje: šta za mene znači sreća? Na primer, tako što će nam pojasniti uvrežena mišljenja i skrenuti nam pažnju na zaboravljene mogućnosti, i to što svedenije kako bismo ponovo mogli da se posvetimo drugim životnim pitanjima. Ali ako se time ipak pozabavimo malo dublje, pokazće se da ne postoji samo jedna već nekoliko „sreća“, kao i da bi razumevanje njihovih osobenosti moglo da odigra važnu ulogu u tom razjašnjavanju.

1. *Slučajna sreća*

Kao prvo, tu je *slučajna sreća* koja igra važnu ulogu tokom čitavog čovekovog života: ljudi žele da, ničim izazvano, nešto dobiju i da to za njih bude korisno i prijatno. Na nemačkom jeziku reč „Glück“ (sreća) potiče od srednjovekovnog pojma *gelücke*, koji je u to vreme označavao slučajan ishod nekog događaja, prvobitno, doduše, ne samo u povoljnom već i u nepovoljnom smislu. U antičkim vremenima ljudi su slučajnost takve sreće takođe doživljavali u dvostrukom smislu: obožavali su je kao boginju, ali su je se

i plašili; na grčkom su je zvali *Tiha*, a na latinskom *Fortuna*, što se kasnije kao *fortune* zadržalo i u francuskom i u engleskom jeziku. Tek kasnije, prevashodno u savremenom svetu, ta vrsta sreće sve češće se dovodi u vezu sa *povoljnom* slučajnošću i *poželjnim* ishodom; na kraju se, dakle, shvatanje ove vrste sreće ipak svelo isključivo na sreću sa povoljnim ishodom. Poželeti nekome sreću uvek je povezano sa takvom nadom. „Baš si imao sreće“ znači isto što i: slučajnost je bila blagonaklona prema tebi. Još ponajpre kada se nešto završilo loše ili čak strašno: to što sticajem srećnih okolnosti nije bilo još gore, može se zaista smatrati *srećom*, „srećom u nesreći“. Imamo potrebu, dakle, da ovu sreću tumačimo kao nešto povoljno čak i kada nam se dogodi nešto vrlo nepovoljno.

* * *

Očigledno je da se već sâmo čovekovo rođenje temelji na slučajnosti, a zatim i mnogi drugi događaji tokom njegovog života. Na pitanje da li takve srećne ili nesrećne slučajnosti „imaju smisao“, jesu li predodređene ili čak slede neko providenje, ne postoji odgovor, i verovatno nikada neće ni postojati. Da li je reč o „sudbonosnom ishodu“? Međutim, ko ili šta proizvodi sudbinu i ishod? Naposletku, iza slučajnosti neretko se naziru čudesne zakonomernosti, baš kao da slede neki veliki plan, i to i kada je reč o sreći i kada je reč o nesreći. S tim u skladu, čini se da jedna ili dve srećne okolnosti mogu da razviju posebnu snagu i privuku još srećnih događaja; i obrnuto, ako nemamo sreće, može još i da nas „bije baksuz“: što upućuje na to da su slučajnosti podređene neakvom *zakonu umnožavanja*, na osnovu koga pogođena osoba veruje da će od tada svaki put i zauvek ostati tako. S vremena na vreme

u našim životima dubok trag ostave nizovi čudesno logičnih slučajnosti, koje se pritom nekad poklapaju sa onim što sami želimo, a ponekad su upravo suprotne našim predstavama. Da li je princip koji takvo ustrojstvo stvara pohranjen u samom čoveku ili se nalazi izvan njega? Postojanje skrivenog smisla, tajne povezanosti u vidu slučajnosti, ne može se ni potpuno isključiti niti se sa sigurnošću može potvrditi kao istinito. Da bismo stekli jasan uvid u to, morali bismo da imamo potpun pregled sopstvenog života, uopšteno života kao takvog, celog sveta i, pre svega, zvezda, dakle, svega onoga što bi moglo da utiče na prividnu slučajnost: a takvu moć, u najboljem slučaju, mogli bismo da pripišemo onom Jednom, koji sasvim sigurno nije čovek. Samim tim *smisao* će uvek zavisiti od našeg *tumačenja*. A kakvo god ono bilo, ljudi se posredstvom svog tumačenja snažnije povezuju sa

dogadjajem o kome je reč, i to je ono što je bitno. Pritom ne bi trebalo preishitreno da odbacimo *moгуće* tumačenje da se umešala neka viša dimenzija: ta dimenzija može da bude nešto čemu se obraćamo, kao vernik u molitvi ili sekularno kroz meditaciju, a poželjna posledica je usredsređivanje sopstvenih snaga na neki povoljan ishod. I spremnost za činjenicu da se to povremeno i neće dogoditi baš tako.

Suštinsko obeležje slučajne sreće jeste to što nam ona na raspolaganju ne stoji uvek; jedino na šta čovek može da utiče jeste *odnos* koji ima prema njoj: on može da se otvori ili zatvori za slučajnost nekog susreta, iskustva, informacije. U svojoj nutrini i spoljašnjim načinom življenja on uvek nadohvat ruke može da ima mrežu za hvatanje leptira kojom bi mogao da ulovi i sreću ili može da

podigne zid koji će odbiti i svaku sreću. Da li je zaista moguće *zatvoriti se* tako da nepovoljna slučajnost ne može da nam naudi? Kao dobar primer ovakvog gledišta može da nam posluži iskaz Bleza Paskala iz 17. veka: „Svakojake nesreće u ovom svetu uzrokuje to što ljudi ne ostaju u svojim domovima.“ Druga mogućnost bila bi da se *otvorimo*. Otvorenost bolje možemo da opišemo kao spontanost povezanu sa budnošću i osećajem da ćemo povoljnu slučajnost prepoznati i zgrabiti je dakle, da bismo moguću povoljnu priliku ugrabili, moramo da budemo pažljivi i pripravnici, u skladu sa engleskom izrekom nadahnutom Senekinim mislima: „Naša sreća zavisi od naše spremnosti da iskoristimo dobre prilike.“* A ukoliko smo obavili posao pripreme, neophodno je samo još strpljenje,

* Engl.: „Luck is where opportunity meets preparation.“ (Prim. prev.)

sposobnost čekanja da se nešto uklopi, kao i prihvatanje u slučaju da se ne uklopi ili bude drugačije nego što smo očekivali.

Čini se da otvorenost daje krila povoljnoj slučajnoj sreći: ona rado zastaje tamo gde se oseća dobro prihvaćena i gde ne mora da sluša zamerke poput ove: „U ovom trenutku to mi baš i ne odgovara“ – baš kao da je slučajnost biće koje tačno oseća da li je negde dobrodošlo ili nije. Naglašeno otvoreno, *ofanzivno* ophođenje prema slučajnosti bilo bi „začikavanje sreće“, pokušaj da joj damo mogućnost da se dogodi iako je nepristupačna: svako ko se nada slučajnosti nekog susreta, iskustva, informacije neka to saopšti i drugima; a za tu svrhu dobro se može iskoristiti internet. Verovatnoća da će se odnekud nešto pojaviti tada će u svakom slučaju biti znatno veća nego ako nada ostane zatvorena u našoj nutrini. Onaj ko nikada ne igra loto nikada neće moći ni da očekuje

neki zgoditak. A čak i ako mu neki pozamašan dobitak ipak pristigne, ni u kojem slučaju nije izvesno da će sa njim dobro izaći na kraj: nenadana slučajna sreća ne znači da ćemo odmah bolje ovladati životom, jer ona, doduše, poboljšava spoljašnje životne okolnosti, ali isto tako i pogoršava unutar-nju spremnost da se suočimo sa životnim izazovima. I iz tog razloga s vremenom se može ispostaviti da je slučajna sreća zapravo nesreća i obrnuto, da je nesreća zapravo sreća. Ipak, za modernog čoveka mnogo je značajnija sledeća vrsta sreće.

2. *Sreća prijatnosti*

Potraga za srećom u savremenom svetu uglavnom podrazumeva da ljudi žele da im bude dobro, da budu zdravi, da se osećaju prijatno, da se zabavljaju, da imaju prijatna iskustva, da uživaju, da budu uspešni, ukratko: da doživljavaju sve ono što smatramo dobrim i poželjnim. Ljudi svoju sreću prevashodno traže u „dobrom raspoloženju“, a kada ipak prevlada loše raspoloženje, moraju što pre da se otarase te mučne smetnje. Dakle, pored slučajne sreće, važna je i sreća koju bismo mogli da nazovemo